

Існування гендерних впливів корупції, що мають різні наслідки для життя жінок і чоловіків, а також специфічних гендерно зумовлених форм корупції, визначає необхідність впровадження гендерної перспективи й до формування антикорупційної політики. Зважаючи на різний досвід корупції, можна припустити, що жінки та чоловіки по-різному уявляють і заходи, покликані запобігти зловживанням владою та підвищити ефективність антикорупційної діяльності. З іншого боку, жінки та чоловіки, які займаються антикорупційною діяльністю, можуть по-різному визначати пріоритети, формувати стратегії їх реалізації та визначати конкретні заходи впливу.

Корупція залишається головною перешкодою розвитку, що знижує ефективність використання ресурсів, сповільнює економічне зростання та формує передумови для порушення прав людини. Хоча корупційні практики здійснюють негативний вплив на все населення, емпіричні дані доводять, що чоловіки та жінки по-різному сприймають їх прояви та наслідки, стикаються з різними формами корупції та демонструють різні настанови щодо протидії корупції. Тому на глобальному рівні існує розуміння доцільності одночасного просування гендерної рівності, розширення можливостей жінок та реалізації антикорупційних програм як взаємопідсилюючих стратегій розвитку.

Список використаних джерел

1. Agerberg M. (2014). Perspectives on Gender and Corruption. The Quality of Governance Working Paper Series, University of Gothenburg, 2014: 14.
2. Dollar, D. et al (1999). Are Women Really the Fairer Sex? Corruption and Women in Government, WB Working Series: 4.
3. Галустян Ю., Ковальчук Н. (2014). Аналіз корупційних ризиків на державній службі, пов'язаних із питанням гендерної рівності / ПРООН, Київ: 31.
4. USAID (2018). Гендерний аналіз та стратегія включення гендерних питань до проекту. Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції «ВзаємоДія!». Гендер, вразливі групи та корупція. Аналіз та конкретні рекомендації до дії: 42.

Меленко Сергій Гаврилович,
завідувач кафедри європейського права
та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича, доктор юридичних
наук, професор

ВПЛИВ ПРАВОВОГО ПОЗИТИВІЗМУ НА ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ ДАВНЬОРИМСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

У розрізі окресленої проблематики слід зазначити, що у Давньому Римі поряд із *Jus civile* розвивалася своєрідна правова система – *Jus honorarium* (преторське право), покликана ліквідувати

прогалини у законодавстві, джерелом якого були закони XII таблиць, адже із процесом розвитку суспільних відносин нагальною необхідною поставала проблема їхнього правового врегулювання. Вирішення такого питання покладалося на римські магістрати, які завдяки власним постановам з метою забезпечення та охорони внутрішнього порядку успішно його вирішували. Таким чином упродовж тривалого часу нормотворчої діяльності магістратур було сформовано досить складну систему нормативного регулювання під назвою *Jus honorarium*. Але не варто залишати поза увагою той факт, що особливого значення в такому процесі набувала і нормотворчість претора, адже він, як і будь-який магістрат, наділявся *Jus edicendi* – тобто правом видання власних едиктів, які, у свою чергу, набували двоякого характеру, зокрема *edictum repentinum* – декрет для якого-небудь окремого випадку та *edictum perpetuum* – загальний едикт, який виставлявся при вступі претора на посаду й носив характер загальної програми його адміністративно-судової діяльності на рік, упродовж якого діяли його повноваження [341, с. 451]. Звернемо увагу на ту обставину, що *edictum repentinum* був нічим іншим, як формою нормотворчості претора, а *edictum perpetuum* завдяки властивій йому динамічній нестійкості створював умови для преторського «маневру» під час здійснення покладених на нього владних повноважень.

Й. О. Покровський зазначав, що після законів XII таблиць *edictum perpetuum* Андріана набув форм першої масштабної кодифікації римського права, зводу усієї грандіозної праці преторів [340, с. 195]. Варто також зазначити, що важливим джерелом римської нормотворчості часів принципату були укази імператора, які носили різноманітний характер. Але живий науковий інтерес викликає та обставина, що імператор у зазначений історичний період розвитку римської державної традиції не був наділений законодавчими повноваженнями, саме тому юридична сила згаданих нормативних актів ґрунтувалась на специфічних факторах, які для різних видів імператорської нормотворчості носили різноманітний, але водночас специфічно особливий характер. Однак із часом нормотворчість імператорів набуває юридичної сили, притаманної нормативним актам, що видавалися у формі закону.

Процеси подальшої централізації влади, а також уніфікація надання римського громадянства усім підданам Римської імперії усувають необхідність особливого нормативного регулювання соціальних відносин як усередині окремих суспільних груп, так і між їхніми окремими представниками, які не наділялися правами громадян. Завдяки цим процесам система нормативного регулювання в державі піддавалася уніфікації, ставала єдиною для усіх римських провінцій, що зайвий раз свідчить про поглиблення процесів централізації державної влади у Римі за часів принципату, а також акцентує увагу на його перехідному характері в житті держави.

Слід зауважити, що в рамках зазначеного періоду розвитку Римської держави поширення набувають не лише юридичні розробки практичного, прикладного характеру, але й зароджується та стрімко й продуктивно розвивається база для науково-теоретичних розробок у галузі права.

Квінтесенцією таких суспільно-політичних процесів можна назвати законодавчі реформи Юстиніана, які справили значний вплив на розвиток не лише системи права Римської імперії, але й визначили вектор подальшого розвитку усієї континентальної системи права, яка набула розповсюдження не лише на теренах Європи, але й далеко за її межами. Узагалі ім'я імператора Східної Римської імперії Флавія Петра Савватія Юстиніана, або Юстиніана I, в юридичній науковій думці безпосередньо пов'язується з грандіозною систематизацією римського права у формі кодифікації, що мала місце у VI ст. за часів його царювання у Візантії.

Важливою обставиною було і те, що з розвитком та розширенням Римської імперії набували інтенсивності процеси проникнення до системи римського права юридичних норм та правових звичаїв народів, які потрапляли під владу імперії. Зазначена формалізація виявлялася не лише у змістовному наповненні нормативно-правових приписів, але й у судовій практиці. Саме тому задля заспокоєння та умиротворення нових підданих імперії на новонабутих Римом територіальних володіннях було об'єктивно необхідним застосування поряд із римським правом також і місцевих правових звичаїв переважно приватноправового характеру, що могло продовжуватися упродовж тривалого періоду. Процеси впливу місцевого права не обмежувалися лише проникненням до римського законодавства нових самостійних інститутів, досить часто право новопідкорених народів підміняло своїм змістом ті правові норми, які втратили власну актуальність та сферу застосування, тобто виявилися застарілими. Саме зазначені об'єктивні процеси не в останню чергу також виявилися підставою для проведення юстиніанової реформи щодо систематизації нормативно-правового матеріалу.

Проаналізувавши об'єктивні причини й обставини інтенсивного розвитку римського права IV–VI ст., можна зробити висновок, що організовані Юстиніаном кодифікаційні роботи виявилися наслідком еволюційного розвитку римського права, яке, використовуючи переважно римські класичні теоретико-юридичні постулати, змушене було включити до свого складу ще й значну частину правових норм, розроблених та випробуваних представниками тих державних утворень, які згодом опинилися під владою Римської імперії. Такий процес набув об'єктивно необхідного спрямування, адже він слугував відображенням тих соціально важливих змін, які відбулися в суспільстві у процесі його еволюційного розвитку, осторонь якого не могла залишитись така важлива сфера суспільного та державного буття, як право та закон.

Отож можна зробити висновок, що головна роль римської юриспруденції полягала в деталізованій розробці практичної сторони права, і в цьому плані вона дала блискучі зразки юридичного аналізу, виявила тонке розуміння практичних потреб цивільного обороту. Основний зміст творів полягає в майстерному вирішенні різноманітних життєвих випадків, причому саме у цій іпостасі постають повною мірою зазначені чесноти римських юристів. Але їх мало цікавила історія права: їх історичні повідомлення випадкові та позбавлені системної цілісності. Їх також мало цікавила теорія права; лише зрідка вони намагалися надати відомому положенню те чи інше філософське обґрунтування, причому не завжди зазначене обґрунтування було вдалим. Істинна сфера діяльності римського юриста пролягала в узагальненні та типізуванні життєвої практики.

Якщо період республіки заклав основи нового загальнонародного права (*Jus gentium*), то з точки зору розвитку загального римського права головне значення періоду принципату полягає в детальному розвитку цих основ класичною юриспруденцією. Преторський едикт та законодавство республіки лише звели грандіозну будову у чорновому варіанті; класична юриспруденція довершила роботу внутрішнім оздобленням.

Список використаних джерел

1. Покровский И. А. История римского права / И. А. Покровский. – Спб. : Издательско-торговый дом «Летний сад», 1998. – 560 с.
2. Покровский И. А. Лекции по истории римского права / И. А. Покровский // Римське право в Університеті Святого Володимира : у 2 кн. – К. : Либідь, 2010. – Кн. 1 / уклад. І. С. Гриценко, В. А. Короткий. – 528 с.

Мельник Андрій Володимирович,
аспірант кафедри теорії держави та права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

НАТУРАЛІЗМ ЯК ФІЛОСОФІЯ БУТТЯ ЛЮДИНИ

У сучасній філософській думці що досліджує сутність буття людини важливе місце віднесено цілому комплексу філософсько-антропологічним концепціям. Під впливом сучасного надбання наукової думки, особливо природничих дисциплін, відбулося переосмислення методологічної основи та підходів до осмислення природи людини, її внутрішнього світу та усіх соціальних процесів що формують суспільство як явище, закони його формування та розвитку.

Основним протиріччям, що спонукало до спроби усунення його в межах наукового дослідження, є невідповідність між значним обсягом антропологічних знань природничих наук і відсутність однозначного та універсального образу людини, розуміння її сутності